

Pimeduses kobab see, kes otsib kuningat

Veiko Märka loobub kerge südamega lavakate diplomitööst kirjutades üksikute näitlejate esiletõstmisest.

"Pimeda toa kuningas"

Autor Rabindranath Tagore.
Lavastaja Jaan Tooming.
Assistent Anne Türrpu.
EMTA lavakunstkooli XXIII lennu
bakalaureusetöö.

Mängivad Maarja Mitt, Elina Pähklmägi, Agnes Aaliste, Jekaterina Novosjolova, Anne Türrpu, Meelis Põdersoo, Andres Oja, Martin Mill, Ago Soots, Kristo Viiding, Juss Haasma, Marek Tammets.

Esietendus Estonia teatri kammersaalis 18. jaanuaril.

Lugemisvarana oleks "Pimeda toa kuningas" päris huvitav. Elköige seetõttu, et võimaldab analüüsida, kuidas inglaste maailmapilti tundev india (bengali) kõrgkihi esindaja sünteesib ida ja lääne maailmanägemist. Just poeetiliste kujundite uudsuse võlu tõttu mõjub näidendi esimene pool ka lavatugevamini. ("Suurem kerjus paistab väiksemale otsekui kuningas", teeskluuse samastamine valgusega, tõe samastamine pimedusega jms.)

LAVASTUSENA AGA... Tegevust ei olnud, liikumist ei olnud, ruumi kasutamist ei olnud. Pidevalt mõlkus peas küsimus: milleks kõik see suur töö ja vaevanägemine (kas või riietuse ja grimmi-ga), lihtsam oluks ju kuuldemäng teha? (Iseasi, et see oluks üks üsna veravaene kuuldemäng.) "Pimeda toa kuningas" tegelased ei mõjunud lihast ja verest olevustena, nad olid skeemid. Ja skeemide konfliktid ja sisekonfliktid mõjuvad elavas teatris piinlikult.

Seetõttu loobun kerge südamega üksikute näitlejatööde esiletõstmisest ning isegi kahe koosseisu võrdlemisest. Ükskõik kelle kiitmine või laitmise oleks täiesti subjektiivne ja desorienteeriv. (Nagu ka selle lennu eelmi-

ÄRGAKE, IDAMAAD! "Pimeda toa kuningas" lavastust elavdasid meeldivalt trummitagamine, gongilöögid ja vali karjumine, mis publikul magama jääda ei lubanud.

ses diplomilavastuses "Tsuaf" NO teatris, ja veelgi eelmises "Eksituste komöödias" Linnateatris, nii et pikapeale hakkab see isiksuste maata hoidmine juba häirima.) Sedastan vaid, et küllap andsid kõik oma parima.

KUNINGATA MAA KUNINGANNA: Kuninganna Sudarshana (Maarja Mitt) hingel on igav. Tema sõbratar Rohini (Jelena Novosjolova) aitab jõuda arusaamiseni, et nägemine on pimedus ja mittedägemine - valgus.

Näidendit võib formaalselt võrrelda Charles Perrault' muinasjutuga "Sinihabe", kus on kah üks pime tuba. Rüütel kosib endale üha uusi neiuksesi, aga keelab ähvardades neil nimetatud tuppa minna. Kes läheb, sellel raiub kohe pea maha. Aga tuba on ju ainult ettekääne, loo sisuliseks tõukejõuks on soov tappa. Tagore näidendi kontekst on põhimõtteliselt samasugune, ainult füüsilise tapmise asemel on vaimne vägivald.

Iga tegevus "Pimeda toa kuningas" tekitab tunde, et põhimõtteliselt võiks risti vastupidi teha ja midagi ei muutuks. Poleks midagi juhtunud, kui Kuninganna (Maarja Mitt, Elina Pähklmägi) oleks jäänud uskuma, et tõeline kuningas on Suvarna (Kristo Viiding, Juss Haasma). Ja oleks Kuningas (Meelis Põdersoo, Andres Oja) end talle tõesti näidanud – mis siis sellest, ega see oleks kummalgi tükk küljest võtnud. Näidendi süžee oleks võinud sama hästi (või veel paremini) kulgeda ka vastupidi, s.t esialgu Kuninganna ei taha Kuningat näha ja lõpuks igatseb väga.

Aga mis kõige hullem: "Pimeda loo kuningas" puudub mäng selle sõna kõige laiemas (üldnimlikus), aga ka teatraalses mõistes. Iga fraasi üksikult ja näidendit tervikuna läbivad ilmeksimatus, tõsimeelsus ja oma arvamuse välistamine. Seetõttu puudub lool alltekst, puuduvad mänguvõimalused, puudub ambivalentsus. See ei ole Tagore süü, Eestis kirjutati Koidula ja Kunderi päevil sama sirgjoonelisi näidendeid.

KUIGI "PIMEDA TOA KUNINGAS" on kirjutatud usulise või täpsemalt religioosnifilosoofilise teosena, on teisigi tõlgitsemisvõimalusi. Näiteks see, et naine olgu mehe kuulekas ori ja ärgu tundku huvi tema tegevuste vastu. Naine peab olema alandlik selleks, et mees võiks viia

Näidendi kirjutamisaasta 1914 pani mind mõtlema selle üle, mis oleks olnud teisiti, kui seda oleks Eestis mängitud samal ajal (lavastaja Karl Menning, Sudarshana – Liina Reiman, Kuningas – Theodor Altermann, Suvarna – Paul Pinna).

Arvan, et mitte midagi, vastu võtt olnuks sama õlgukehitav. Kummaline küll: geograafilised kaugused on tänapäeval ületatavad mõne lennutunniga, ajaloolised mitte mingil moel. Veri on paksem kui vesi – paksem kui kõigi nende merede vesi, mis on Eesti ja India vahel.

Mis aga puutub ida ja lääne mõttemaailmade ühendamis- se, siis see on Eestis juba aastatuhandeid täiesti normaalselt ja jätkusuutlikult toimunud. Katastroofid on tulnud ikka sellest, et mõni võõrvõim on emba-kumba vägisi peale surunud ja tasa-kaalu rikkunud.

V.M.

ta pimedusest valgusesse (kui mehel si- huke mõte järsku pähe peaks tulema). Sellise retseptiooni omaksvõtt oleks kasulik, sest siis ei julgeks Eesti naised enam välismaalastega abielluda.

Näidendi põhiideed – kas kaotused ja loobumised aitavad hingel õilistuda – ei oska ma kommenteerida. Aga seda võib muidugi igalt prügikasti juures tuhnivalt asotsiaalilt küsida. Usun, et saab ausa vastuse.

“HEA VÄHEMALT, ET NAD ON nüüd ka selles jões ujunud,” ütles kursusejuhendaja Ingo Normet, kui ma kuulde- mängu-võrdlusega lagedale tulin. “Hea vähemalt, et nad ka selle laviini all ellu jäid,” ütleksin ise.

Tagoret on Eestis harva lavastatud, kuigi ta on kirjutanud 11 näiden- dit. Eelmisest katsest (1983 Draamateat- ris) kirjutab väga ilusasti Peeter Sauter (EE 9. 1.2006): “Ma mäletan, et Viidingu lavastus Tagore “Postimaja” algas pi- ka vaikusega, see vaikus läks tükk aega üha paremaks ja lõpuks oli vaikus nii vali, et see tõusis talutavuse piirini, ja sealt edasi polnud enam kuhugi minna ja võis vaid katkestada, rääkima haka- ta ja mingi uue alguse teha.”

Kui asendada sõna “vaikus” siinko- hal sõnaga “rääkimine” ja vastupidi, so- biks see mõttekäik suurepäraselt “Pime- da toa kuninga” kirjelduseks.